

Conf. univ. dr. MIHAIL UDROIU
Judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Sinteze de Drept penal

Partea generală

Volumul I

- Curs universitar -

Ediția 6

- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2025

Cuprins

Abrevieri.....	XIII
-----------------------	-------------

Volumul I

Capitolul I. Aplicarea legii penale.....	I
Secțiunea 1. Aplicarea legii penale în timp.....	2
§1. Principiul activității legii penale	2
§2. Principiul neretroactivității legii penale	12
§3. Extraactivitatea legii penale	12
Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în spațiu.....	75
§1. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite pe teritoriul României	75
§2. Aplicarea legii penale române faptelor săvârșite în afara teritoriului României.....	83
Secțiunea a 3-a. Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală	103
§1. Săvârșirea unei infracțiuni.....	104
§2. Funcționarul public	105
§3. Public	113
§4. Membru de familie.....	114
§5. Informațiile secrete de stat	115
§6. Înscrișul oficial.....	116
§7. Arme	118
§8. Instrument de plată electronică	120
§9. Sistem informatic	121
§10. Date informatice.....	122
§11. Exploatarea unei persoane.....	122
§12. Consecințe deosebit de grave	124
§13. Faptă săvârșită în public.....	126
§14. Timp de război	128
§15. Calculul timpului.....	129
§16. Pedepsă prevăzută de lege.....	130
Capitolul II. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii	132
Secțiunea 1. Noțiunea. Structura trăsăturilor esențiale ale infracțiunii	132
Secțiunea a 2-a. Tipicitatea (prevederea faptei în legea penală).....	136
§1. Noțiune.....	136
§2. Obiectul infracțiunii	137
§3. Subiecții infracțiunii.....	141
§4. Latura obiectivă.....	181
§5. Latura subiectivă	220
§6. Clasificări ale conținutului infracțiunii	256

Secțiunea a 3-a. Antijuridicitatea (fapta nu este justificată).....	258
Subsecțiunea 1. Noțiunea de antijuridicitate.....	258
Subsecțiunea a 2-a. Cauzele justificative.....	261
§1. Legitima apărare	261
§2. Starea de necesitate	279
§3. Exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații.....	286
§4. Consimțământul persoanei vătămate.....	293
Secțiunea a 4-a. Imputabilitatea	303
Subsecțiunea 1. Noțiunea de imputabilitate.....	303
Subsecțiunea a 2-a. Cauze de neimputabilitate.....	306
§1. Constrângerea fizică.....	306
§2. Constrângerea morală	310
§3. Excesul neimputabil.....	317
§4. Minoritatea făptuitorului	325
§5. Iresponsabilitatea	328
§6. Intoxicația	335
§7. Eroarea	339
§8. Cazul fortuit	352
Capitolul III. Formele infracțiunii intenționate.....	360
Secțiunea 1. Acte de pregătire (preparatorii)	360
Secțiunea a 2-a. Tentativa	365
§1. Modalitățile tentativei	369
§2. Incriminarea și pedepsirea tentativei.....	378
§3. Cauze de nepedepsire a tentativei	382
Secțiunea a 3-a. Infracțiunea fapt consumat	393
Secțiunea a 4-a. Infracțiunea fapt epuizat	398
Capitolul IV. Unitatea de infracțiune	400
Secțiunea 1. Unitatea naturală.....	400
§1. Infracțiunea simplă.....	401
§2. Infracțiunea continuă.....	411
§3. Infracțiunea deviată.....	416
Secțiunea a 2-a. Unitatea legală de infracțiune	418
§1. Infracțiunea continuată.....	419
§2. Infracțiunea complexă.....	447
§3. Infracțiunea progresivă.....	457
§4. Infracțiunea de obicei.....	460
§5. Infracțiunea de simplă repetare	464
Capitolul V. Pluralitatea de infracțiuni	467
Secțiunea 1. Concursul de infracțiuni	468
§1. Condiții	469
§2. Formele concursului de infracțiuni	474
§3. Sancționarea concursului de infracțiuni	483
Secțiunea a 2-a. Recidiva	503
§1. Forme ale recidivei.....	503
§2. Recidiva în cazul persoanei fizice.....	504

§3. Recidiva în cazul persoanei juridice.....	532
§4. Reindividualizarea pedepsei în cazul descoperirii ulterioare a stării de recidivă.....	540
§5. Reindividualizarea pedepsei pentru infracțiunea comisă în stare de recidivă după înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii.....	541
Secțiunea a 3-a. Pluralitatea intermediară.....	543
§1. Pluralitatea intermediară în cazul persoanei fizice.....	543
§2. Pluralitatea intermediară în cazul persoanei juridice.....	551
§3. Reindividualizarea pedepsei în cazul descoperirii ulterioare a stării de pluralitate intermediară.....	552
Capitolul VI. Pluralitatea de făptuitori.....	554
Secțiunea 1. Forme ale pluralității de făptuitori.....	554
Secțiunea a 2-a. Participația penală.....	558
§1. Felurile participației penale.....	559
§2. Autorul și participanții (participația penală proprie).....	568
§3. Pedeapsa în cazul participanților.....	610
§4. Împiedicarea de către participant a săvârșirii infracțiunii.....	615

Volumul II

Capitolul VII. Pedepsele.....	619
Secțiunea 1. Pedepsele principale.....	621
§1. Detențiunea pe viață.....	622
§2. Închisoarea.....	625
§3. Amendă penală.....	629
Secțiunea a 2-a. Pedepsele complementare.....	657
§1. Pedepsele complementare aplicabile persoanei fizice.....	657
§2. Pedepsele complementare aplicabile persoanei juridice.....	686
Secțiunea a 3-a. Pedeapsa accesorie.....	703
§1. Noțiune. Condiții. Conținut.....	703
§2. Executarea pedepsei accesorii.....	707
§3. Pedepsele complementare și pedeapsa accesorie. Reguli comune și distincții.....	708
Capitolul VIII. Individualizarea pedepselor.....	710
Secțiunea 1. Noțiune și forme de individualizare.....	710
Secțiunea a 2-a. Individualizarea judiciară a pedepselor.....	712
§1. Noțiune. Criterii generale de individualizare a pedepsei în cazul persoanelor fizice.....	712
§2. Criterii generale de individualizare a pedepsei în cazul persoanelor juridice.....	715
§3. Criterii speciale de individualizare a pedepsei.....	717
§4. Circumstanțe atenuante și agravante.....	722
Secțiunea a 3-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei. Individualizarea judiciară a pedepselor.....	775
§1. Renunțarea la aplicarea pedepsei.....	775

§2. Amânarea aplicării pedepsei	789
§3. Suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei	832
§4. Executarea pedepsei	884
§5. Liberarea condiționată.....	884
Capitolul IX. Măsurile de siguranță	922
Secțiunea 1. Reguli generale.....	922
Secțiunea a 2-a. Obligarea la tratament medical.....	925
§1. Noțiune. Condiții.....	925
§2. Conținut. Executare.....	928
§3. Durata.....	930
§4. Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical.....	930
Secțiunea a 3-a. Internarea medicală.....	933
§1. Noțiune. Condiții.....	933
§2. Conținut. Executare.....	937
§3. Durata.....	939
§4. Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale.....	940
Secțiunea a 4-a. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii.....	942
§1. Noțiune. Condiții.....	942
§2. Conținut. Executare.....	945
§3. Durata.....	945
Secțiunea a 5-a. Confiscarea specială	946
§1. Noțiune. Condiții.....	946
§2. Conținut.....	954
§3. Executarea măsurii confiscării speciale	979
Secțiunea a 6-a. Confiscarea extinsă.....	985
§1. Noțiune.....	985
§2. Condiții	987
§3. Standardul de probă. Impedimente procedurale la aplicarea confiscării extinse	998
§4. Conținut. Executare.....	1002
Capitolul X. Infractorii minori.....	1003
Secțiunea 1. Regimul răspunderii penale a infractorilor minori	1003
§1. Reguli generale. Limitele răspunderii penale a minorului	1003
§2. Consecințele răspunderii penale a minorilor	1008
§3. Referatul de evaluare.....	1014
Secțiunea a 2-a. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate	1016
§1. Reguli generale	1016
§2. Stagiul de formare civică	1019
§3. Supravegherea.....	1022
§4. Consemnarea la sfârșit de săptămână.....	1024
§5. Asistarea zilnică.....	1027
§6. Obligații	1030
§7. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate.....	1038

Secțiunea a 3-a. Regimul măsurilor educative privative de libertate	1044
§1. Reguli generale	1044
§2. Internarea într-un centru educativ	1045
§3. Internarea într-un centru de detenție	1062
§4. Amânarea sau întreruperea executării măsurilor privative de libertate....	1085
§5. Pluralitatea de infracțiuni comise în minorat și/sau majorat	1087
§6. Descoperirea ulterioară a unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității.....	1096
§7. Probleme referitoare la aplicarea legii penale în timp, în cazul infracțiunilor comise de minori.....	1096
Capitolul XI. Cauze care înlătură răspunderea penală. Cauze care înlătură sau modifică executarea pedepselor. Cauze care înlătură consecințele condamnării.....	1101
Secțiunea 1. Cauze care înlătură răspunderea penală.....	1101
§1. Amnistia	1107
§2. Prescripția răspunderii penale	1112
§3. Lipsa plângerii prealabile. Retragerea plângerii prealabile.....	1143
§4. Împăcarea	1158
§5. Încheierea unui acord de mediere.....	1164
Secțiunea a 2-a. Cauze care înlătură sau modifică executarea pedepselor.....	1166
§1. Grațierea.....	1166
§2. Prescripția executării pedepsei	1175
Secțiunea a 3-a. Cauze care înlătură consecințele condamnării.....	1185
§1. Reabilitarea	1185
Bibliografie generală	1219
Index	1225

Capitolul I

Aplicarea legii penale

În acest capitol urmează să fie prezentate modalitățile generale de aplicare temporală și spațială a normelor penale române.

1. Aplicarea în timp – se va analiza modalitatea de determinare a:

- a) datei săvârșirii infracțiunii atât cu referire la infracțiunile simple, cât și la cele cu durată de consumare;
- b) legii penale active;
- c) cazurilor în care se poate reține incidența dezincriminării, precum și a efectelor acesteia;
- d) legii penale mai favorabile în cursul procesului penal (urmărire penală și judecată) în cazul succesiunii de legi penale în timp cu evidențierea modalității de determinare globală (în ansamblu) a legii penale mai favorabile în scopul stabilirii tratamentului penal cel mai favorabil infractorului;
- e) ipotezelor de retroactivitate a legii penale noi sau de ultraactivitate a legii penale vechi în cursul procesului penal;

f) efectelor aplicării legii penale mai favorabile intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești prin care s-a constatat comiterea unei infracțiuni.

Deopotrivă vor fi studiate soluțiile pronunțate de instanța supremă în dezlegarea unor chestiuni de drept, față de complexitatea ipotezelor de aplicare a legii penale în timp apărute după intrarea în vigoare a Codului penal.

2. Aplicarea legii penale în spațiu – se vor analiza ipotezele în care legea penală română nu poate fi aplicată unor infracțiuni comise pe teritoriul țării, cât și cazurile în care legea penală română poate fi aplicată și infracțiunilor comise integral sau parțial în afara teritoriului țării.

Aplicarea legii penale reprezintă acțiunea de a aplica (sau rezultatul acesteia) dispozițiile legii penale persoanelor care au încălcat aceste prevederi legale. Potrivit profesorului Vintilă Dongoroz, aplicarea legii penale reprezintă „convertirea eficienței juridice virtuale a normelor de drept în eficiență reală prin efectivă folosire a acestor norme la realizarea concretă a ordinii juridice. A aplica legea înseamnă, deci, a executa (a aduce la îndeplinire) normele de drept cuprinse în lege”¹.

¹ V. Dongoroz, Drept penal, reeditarea ediției din 1939, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 94.

Actualul Cod penal (Legea nr. 286/2009) a reglementat *mai întâi principiile aplicării legii penale în timp*, acordându-le întâietate față de cele referitoare la aplicarea legii penale în spațiu, aliniindu-se astfel reglementărilor penale din majoritatea statelor Uniunii Europene.

Secțiunea 1. Aplicarea legii penale în timp

§1. Principiul activității legii penale

- **principiul activității legii penale** este principiul potrivit căruia orice lege penală este activă, adică se aplică tuturor infracțiunilor săvârșite între momentul intrării în vigoare a legii și momentul ieșirii sale din vigoare (art. 3 C.pen.)¹; în același sens, art. 15 alin. (2) din Constituție prevede că *legea dispune numai pentru viitor*, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile;

- principiul activității legii penale decurge din principiul legalității incriminării (art. 1 C.pen.) și din cel al legalității sancțiunilor de drept penal (art. 2 C.pen.), precum și din interpretarea art. 7 parag. 1 din Convenția europeană (care are caracter direct aplicabil în dreptul intern);

- aplicarea art. 3 C.pen. presupune că la data comiterii faptei aceasta era prevăzută ca infracțiune de o lege penală în vigoare care nu a suferit modificări până la soluționarea definitivă a cauzei;

- în situația în care legiuitorul decide ca prin legea nouă să incrimineze unele forme de ilicit nepenale (*incriminatio ex novo*), legea nouă se va aplica numai pentru viitor în baza principiului activității [de pildă, vătămarea fătului în timpul nașterii care a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, nu era incriminată în Codul penal din 1969 ca infracțiune contra persoanei, fiind însă prevăzută ca infracțiune în art. 202 alin. (2) C.pen.; această nouă infracțiune se va aplica numai faptelor comise după intrarea în vigoare a Codului penal potrivit principiului activității legii penale];

- în principiu, legea penală nu este nici retroactivă (*neretroactivitatea legii penale*), adică nu se aplică faptelor comise înainte de intrarea sa în vigoare, și nici ultraactivă (*nomultraactivitatea legii penale*)², adică nu se aplică faptelor săvârșite cât timp era în vigoare, dar urmărite sau judecate după ieșirea sa din vigoare; de la acest principiu pot exista și unele excepții (de pildă, aplicarea retroactivă sau ultraactivă a legii penale mai favorabile);

- pentru aplicarea legii penale în temeiul principiului activității prezintă importanță stabilirea datei săvârșirii infracțiunii, precum și a legii în vigoare la această dată.

¹ Dispozițiile art. 3 C.pen. sunt identice cu cele cuprinse în art. 10 C.pen. din 1969.

² În doctrină (*G. Antoniu*, Aplicarea legii penale în timp și spațiu, în R.D.P. nr. 4/2001, p. 24) s-a arătat că ultraactivitatea este posibilă într-o formă improprie, în cazul în care legea veche continuă să se aplice, dar numai cu privire la faptele comise înainte de ieșirea ei din vigoare.

1.1. Data săvârșirii infracțiunii

- în cazul **infracțiunilor simple** data săvârșirii se analizează prin raportare la **momentul comiterii faptei de autor**, neprezentând importanță data când au fost efectuate actele de instigare sau complicitate; astfel, în cazul infracțiunilor comisive, se va aplica legea de la data la care a fost comisă acțiunea infracțională, în vreme ce în cazul infracțiunilor omisive se va aplica legea în vigoare la data la care făptuitorul trebuia să acționeze potrivit obligațiilor legale sau convenționale pe care acesta le avea;

- prin **Decizia nr. 5/RIL/2019** instanța supremă a considerat că în cazul infracțiunilor simple a căror latură obiectivă implică producerea unei pagube ori realizarea unui folos necuvenit pe o perioadă de timp prin data săvârșirii infracțiunii se înțelege **momentul apariției primei pagube ori al obținerii primului folos necuvenit**;

- prin **Decizia nr. 1/RIL/2025** Înalta Curte a apreciat că prin data săvârșirii infracțiunii și, implicit, data de la care începe să curgă termenul de prescripție a răspunderii penale în cazul infracțiunilor unice prevăzute de art. 289-292 C.pen., în ipoteza în care sunt realizate, la date diferite, mai multe modalități normative ale elementului material, se înțelege **data comiterii primei modalități alternative** independent de realizarea subsecventă, ulterioră, a mai multor modalități alternative din conținutul infracțiunii și indiferent de intervalul de timp care se interpune între data săvârșirii primei modalități alternative și comiterea unei alte modalități alternative ori între actele care compun acțiunea caracteristică uneia dintre modalitățile normative de săvârșire a faptei, respectiv data comiterii primului act dintr-o succesiune de acte corespunzătoare unei singure modalități normative;

- față de caracterul indivizibil al **infracțiunilor complexe**, acestea vor fi supuse legii în vigoare **la momentul consumării lor**;

- **în cazul infracțiunii continue, continuate sau de obicei, în funcție de momentul epuizării**¹ se determină: legea penală aplicabilă (legea în vigoare la momentul epuizării), momentul de început al prescripției răspunderii penale, incidența unei legi de amnistie sau de grațiere antecondamnatorii; totuși, având în vedere jurisprudența Curții Europene², în cazul infracțiunilor continue sau continuate incriminate pentru prima oară de către legea nouă (spre exemplu, infracțiunea de violare a vieții private, prevăzută de art. 226 C.pen.) a căror executare a început anterior intrării în vigoare a Codului penal și s-a epuizat sub legea nouă, instanța va avea în vedere la pronunțarea soluției de condamnare/renunțare la aplicarea pedepsei/amânarea aplicării pedepsei numai actele săvârșite după intrarea în vigoare a Codului penal³. Dacă aceeași faptă continuă sau continuată este incriminată atât de vechiul, cât și de actualul Cod, instanțele pot

¹ Momentul epuizării în cazul infracțiunii continue va fi cel al încetării acțiunii/inacțiunii infracționale, în vreme ce, în ipoteza infracțiunii continuate, va fi cel al comiterii ultimei acțiuni/inacțiuni în baza aceleiași rezoluții infracționale.

² CtEDO, hotărârea din 21.01.2003, în cauza *Veeber c. Estoniei* (nr. 2), parag. 31.

³ O soluție similară se poate reține și atunci când o parte dintre acțiunile sau inacțiunile prevăzute de legea penală și comise la diferite intervale de timp în baza aceleiași rezoluții infracționale au fost comise înainte de împlinirea vârstei de 14 ani. Aceste acțiuni sau inacțiuni nu vor putea fi avute în vedere în conținutul unității de infracțiune (continuată), deoarece față de fiecare dintre acestea este incidentă cauza de neimputabilitate a minorității.

aplica întregii activități infracționale epuizate sub legea nouă dispozițiile actualului Cod penal, chiar dacă acesta din urmă prevede limite de pedeapsă mai ridicate¹;

- în cazul **infracțiunii progresive** legea aplicabilă este cea în vigoare **la momentul comiterii activității (acțiunii sau inacțiunii) infracționale (data consumării)**, iar nu cea de la momentul producerii rezultatului mai grav (epuizării).

1.2. Intrarea în vigoare a legii penale

- **legile** se publică în Monitorul Oficial al României și **intră în vigoare la 3 zile de la data publicării** (termen calculat *pe zile calendaristice*, care începe la data publicării în Monitorul Oficial al României și expiră la ora 24:00 a celei de-a treia zi de la publicare; de exemplu, o lege publicată pe data de 3.04.2017 va intra în vigoare pe 6.04.2017, ora 00:00) sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei (*vocatio legis*);

- **spre deosebire de legi, în principiu, ordonanțele de urgență ale Guvernului intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, sub condiția depunerii lor prealabile la Camera Parlamentului competentă să fie sesizată²**; astfel, în cazul în care ordonanța de urgență a Guvernului este mai întâi publicată în Monitorul Oficial, iar apoi a fost depusă la camera Parlamentului competentă, data intrării în vigoare va fi **data depunerii** actului normativ la Parlament. Dacă anterior publicării ordonanței de urgență a Guvernului în Monitorul Oficial actul normativ a fost depus la Parlament, data intrării în vigoare va fi **data publicării**; în această privință prin DCC nr. 28/2013 s-a arătat că: „pentru a intra în vigoare, deci pentru a produce efecte juridice, ordonanța de urgență trebuie să îndeplinească anumite condiții, respectiv să fie depusă la Camera competentă să fie sesizată, pentru a fi dezbătută în procedură de urgență, și să fie publicată în Monitorul Oficial al României. În situația în care Senatul și Camera Deputaților nu se află în sesiune, *se convoacă în mod obligatoriu în 5 zile de la depunere sau, după caz, de la trimitere*. Ca atare, depunerea ordonanței de urgență la Camera competentă să fie sesizată și publicarea acesteia **sunt două etape succesive** (s.n., M.U.) în procesul normativ. În ce privește intrarea în vigoare «la data publicării în Monitorul Oficial al României» (text legal) și «după publicarea în Monitorul Oficial al României» (text constituțional), ambele expresii au aceeași semnificație: ordonanța de urgență intră în vigoare în ziua în care este publicată. Această zi indică atât data intrării în vigoare a ordonanței, cât și data de la care începe aplicarea acesteia. (...) De asemenea, din coroborarea dispozițiilor constituționale ale art. 115 alin. (5) cu cele ale art. 108 alin. (4), precum și din principiul *nemo censetur legem ignorare*, se desprinde ideea că ordonanțele de urgență nu pot intra în vigoare înainte de a fi publicate în Monitorul Oficial al României. Principiul *nemo censetur legem ignorare* constituie o prezumție a cunoașterii legii, care trebuie înțeleasă în aplicarea sa concretă de la caz la caz și nu la modul general, deoarece el exprimă obligația oricărei persoane de a cunoaște legea, ceea ce presupune însă ca acea lege să existe la momentul săvârșirii faptei. Așadar, data publicării are relevanță asupra momen-

¹ CtEDO, hotărârea din 18.04.2013, în cauza *Rohlena c. Republicii Cehe*, parag. 37.

² A se vedea art. 12 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată (M.Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010). Legea a fost modificată ulterior prin Legea nr. 29/2011, precum și prin Legea nr. 343/2022.

tului intrării în vigoare a actului normativ, în timp ce data aplicării efective a actului normativ constituie atributul autorității judecătorești, care va aplica principiul *nemo consetur legem ignorare* coroborat cu principiul *mitior lex* la speța dedusă judecătii”;

- **ca excepție**, este posibil ca ordonanța de urgență a Guvernului să conțină o dată ulterioară celei publicării în Monitorul Oficial ca dată de intrare în vigoare, caz în care va intra în vigoare la data indicată explicit; tot astfel, legiuitorul delegat poate stabili ca ordonanța de urgență a Guvernului să intre în vigoare într-un anumit termen de la publicare, caz în care termenul va fi calculat *pe zile calendaristice*, care va începe să curgă la data publicării ordonanței de urgență a Guvernului în Monitorul Oficial al României și va expira la ora 24:00 a ultimei zile a termenului;

- în privința **legilor de amnistie sau grațiere**, în doctrină¹ s-a arătat că, întrucât în conținutul lor aceste acte normative sunt acte de clemență, legiuitorul va trebui să *arate explicit* data până la care devine incidentă clemența, dată care în mod obligatoriu trebuie să fie anterioară publicării în Monitorul Oficial și să privească momentul săvârșirii faptelor susceptibile de clemență; în plus, având în vedere dispozițiile art. 7 din Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică, republicată², care instituie cerința existenței unei dezbateri publice cu privire la proiectul de lege vizând amnistia sau grațierea, este important ca data până la care devine incidentă clemența să fie anterioară datei aducerii proiectului de lege la cunoștința publicului; tot astfel, în cazul în care inițiativa legislativă aparține parlamentarilor, data până la care devine incidentă clemența să fie anterioară datei înregistrării propunerii legislative și publicării stadiului procesului legislativ;

- până la momentul intrării în vigoare a legii publicate în Monitorul Oficial, aceasta nu produce niciun efect juridic, neputând fi avută în vedere la stabilirea legii penale mai favorabile;

- după intrarea în vigoare a unei legi poate interveni, pe durata existenței acesteia, modificarea, completarea, abrogarea, republicarea, suspendarea denumite de art. 58 din Legea nr. 24/2000, republicată, *evenimente legislative*³. Evenimentele legislative pot fi

¹ G. Antoniu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 292.

² Conform art. 7 alin. (1)-(4) din Legea nr. 52/2003, republicată: „(1) În cadrul procedurilor de elaborare a proiectelor de acte normative autoritatea administrației publice are obligația să publice un anunț referitor la această acțiune în site-ul propriu, să-l afișeze la sediul propriu, într-un spațiu accesibil publicului, și să-l transmită către mass-media centrală sau locală, după caz (s.n., M.U.). Autoritatea administrației publice va transmite proiectele de acte normative tuturor persoanelor care au depus o cerere pentru primirea acestor informații. (2) Anunțul referitor la elaborarea unui proiect de act normativ va fi adus la cunoștința publicului, în condițiile alin. (1), cu cel puțin 30 de zile lucrătoare înainte de supunerea spre avizare de către autoritățile publice. (...) (4) La publicarea anunțului, autoritatea administrației publice va stabili o perioadă de cel puțin 10 zile calendaristice pentru proiectele de acte normative prevăzute la alin. (2), pentru a primi în scris propuneri, sugestii sau opinii cu privire la proiectul de act normativ supus dezbaterii publice”.

³ Relevantă în acest sens sunt art. 59-62 din Legea nr. 24/2000, republicată. Astfel, art. 59 din Legea nr. 24/2000, republicată, prevede: „(1) Modificarea unui act normativ (s.n., M.U.) constă în schimbarea expresă a textului unora sau mai multor articole ori alineate ale acestuia și în redarea lor într-o nouă formulare. (2) Pentru exprimarea normativă a intenției de modificare a unui act

Conf. univ. dr. MIHAIL UDROIU
Judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Sinteze de Drept penal

Partea generală

Volumul II

- *Curs universitar* -

Ediția 6

- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2025

Capitolul VII Pedepsele

Sunt sancțiuni de drept penal numai pedepsele, măsurile educative (aplicabile minorilor) și măsurile de siguranță (art. 2 C.pen.).

În cadrul acestui capitol vor fi analizate pedepsele principale, complementare și accesorii care pot fi aplicate infractorului persoană fizică, precum și pedepsele principale și complementare care pot fi aplicate infractorului persoană juridică.

În privința pedepselor principale se vor avea în vedere limitele acestora, modalitatea de individualizare și de punere în executare.

Deopotrivă, vor fi prezentate atât cazurile și condițiile în care pot fi stabilite pedepse complementare și accesorii, precum și modalitatea de punere în executare a acestora.

- pedepsele sunt sancțiuni de drept penal prevăzute de lege în scopul prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni;

- pedeapsa este sancțiunea aplicată de instanța de judecată inculpatului care a săvârșit o infracțiune după majorat; este pronunțată în numele și în scopul apărării interesului public (al societății);

- *fundamentul pedepsei* reprezintă motivul de existență a acestei sancțiuni¹; *scopul pedepsei este finalitatea* urmărită prin aplicarea pedepsei, respectiv prevenirea săvârșirii de

¹ În doctrină (V. Dongoroz, în I. Tanoviceanu, Tratat de drept și procedură penală, Ed. Socec, 1924-1927, p. 197 și 198) s-a arătat că: „Fundamentul pedepsei ne indică cauza pentru care se ajunge la aplicarea pedepsei, în vreme ce finalitatea pedepsei exprimă efectul pe care îl urmărim pedepsind. De aceea între fundamentul și finalitatea pedepsei există o legătură indisolubilă. Trebuie de asemenea făcută distincția între scopul (finalitatea) pedepsei și funcțiile acesteia. Funcțiunea nu este decât modalitatea sub care o pedeapsă lucrează în vederea realizării finalității ce se atribuie represiunii. Între funcție și finalitate există un raport ca acela de la mijloc la scop, funcția fiind mijlocul prin care se realizează scopul, deci finalitatea”. Același autor arată că de-a lungul timpului au existat mai multe concepții cu privire la fundamentarea pedepsei care au fost axate pe: a. *ideea de retribuție (teoria absolută)* potrivit căreia pedeapsa este un scop în sine răul făcut prin comiterea faptei, urmând a fi răsplătit prin răul pe care pedeapsa îl produce făptuitorului – *punitur quia peccatum este* (pedeapsa este răul suferinței ce se dă pentru răul faptei); b. *ideea de utilitate (teoriile relative)* potrivit căreia trebuie răspuns la întrebarea când trebuie să pedepsim, iar nu când putem pedepsi – *punitur quia peccatum este, sed ne peccatur* (pedeapsa nu trebuie aplicată pentru că a fost comisă o infracțiune, ci pentru ca acest lucru să nu se mai repete în viitor); c) *teorii eclectice* care îmbină elemente din teoriile anterioare, pedeapsa fiind aplicată pentru sancționarea faptei și pentru reeducarea viitoare – *punitur quia peccatum este et ut ne peccatur* (pedeapsa se aplică pentru infracțiunea comisă și pentru a nu mai greși în viitor).

noi infracțiuni¹; deopotrivă, trebuie avut în vedere și că prin aplicarea pedepsei se urmărește protecția societății nu numai prin raportare la momentul rămânerii definitive a hotărârii prin

¹ În doctrină (C. Bulai, B. Bulai, Manual de drept penal. Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 286) s-a arătat că *pedepsele*: „sunt măsuri de constrângere cu caracter aflictiv ce se aplică infractorilor și sunt cele mai grele sancțiuni, putând viza persoana acestora și atributele ei esențiale cum ar fi: viața, libertatea, bunurile, drepturile cetățenești. Scopul lor este apărarea societății împotriva infracțiunilor și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, atât de cei cărora li se aplică, cât și de către alte persoane. Sunt singurele sancțiuni represive sau sancțiuni penale destinate să curme activitatea infracțională și să determine schimbarea mentalității antisociale a infractorului, printr-o acțiune modelatoare, în același timp, coercitivă și educativă, pe care o exercită asupra acestuia”. Alți autori (F. Streteanu, D. Nițu, op. cit., vol. II, p. 281) au apreciat că pedeapsa este „o măsură coercitivă, utilizată de stat împotriva celor care sunt găsiți vinovați de comiterea unor infracțiuni și care constă în privarea sau restrângerea exercițiului unor drepturi, în scopul reeducării persoanelor în cauză și prevenirii săvârșirii altor infracțiuni în viitor”.

În ceea ce privește scopul pedepsei, în literatura de specialitate (T. Vasiliu, G. Antoniu, Șt. Daneș, G. Dăringă, D. Lucinescu, V. Papadopol, D. Pavel, D. Popescu, V. Rămureanu, op. cit., p. 384-385) s-a arătat că: „pentru ca o pedeapsă să fie eficace și să-și atingă atât scopul imediat, cât și pe cel mediat, este necesar să întrunească anumite condiții, și anume: a) să fie personală, adică să fie suportată numai de cel vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, neexistând răspundere penală pentru fapta penală a altuia; b) să fie adaptabilă, adică să poată fi proporțională în raport de gradul de pericol social al faptei săvârșite de persoana infractorului și de împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală; c) să fie aflictivă și moralizatoare, adică prin executarea pedepsei să nu se urmărească crearea de suferințe fizice sau înjosirea demnității umane, ci numai îndreptarea și reeducarea infractorului; d) să fie egală pentru toți; e) să fie legală, adică să fie stabilită prin lege spre a se evita arbitrarul judecătoresc”.

Referitor la funcțiile pedepsei, în doctrină (F. Streteanu, D. Nițu, op. cit., vol. II, p. 281) s-a reținut: 1. *funcția retributivă* (legată de caracterul aflictiv al pedepsei și care impune proporționalitatea pedepsei cu gravitatea infracțiunii comise, caracterul determinat, personal și inderogabil al pedepsei); 2. *funcția de intimidare* (legată de însăși existența normei penale, care prevede nu doar conduita cerută subiectului, dar și sancțiunea incidentă în cazul adoptării unei conduite contrare) și 3. *funcția de reeducare a infractorului* (corolar al funcției retributive, urmărind ca prin executarea pedepsei impuse de instanță în considerarea săvârșirii unei infracțiuni, persoana în cauză să fie „transformată”).

În literatura juridică (Șt. Daneș, V. Papadopol, op. cit., p. 40) s-a mai arătat că „infractorul nu este pedepsit pentru ca răul pe care l-a cauzat să-și găsească o compensație în suportarea unei suferințe, pentru a ispăși suferința pricinuită – căci o asemenea răzbunare legalizată ar fi un act gratuit și inutil, ci pentru ca societatea și valorile ei fundamentale să-și găsească o cât mai adecvată ocrotire”.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 254/2013: „(1) Scopul executării pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate este prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. (2) Prin executarea pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate se urmărește formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept, față de regulile de conviețuire socială și față de muncă, în vederea reintegrării în societate a deținuților sau persoanelor internate” (s.n., M.U.). Tot astfel, art. 3 alin. (1) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal prevede că prin reglementarea executării pedepselor neprivative de libertate (amenda) se urmărește asigurarea echilibrului între protecția societății prin menținerea ordinii de drept, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, și menținerea în comunitate a persoanei care a comis una sau mai multe fapte prevăzute de legea penală [acest din urmă scop reiese din reglementările europene în domeniu [de exemplu, cu Recomandarea Consiliului Europei Rec. (92) 16 privind Regulile

care este aplicată/stabilită pedeapsa, ci și în viitor, după expirarea termenului de supraveghere, ori la momentul liberării condiționate sau al executării integrale a pedepsei; nu trebuie omis nici faptul că studiile criminologice relevă faptul că posibilitatea de recidivă este direct proporțională cu durata pedepsei aplicate, astfel că, de regulă, pedepsele de o severitate ridicată sunt legate de revenirea condamnatului în câmpul infracțional ulterior eliberării; tot astfel, pedepsele de o severitate ridicată nu sunt apte să conducă la reducerea fenomenului infracțional, un efect mult mai eficient avându-l „costurile” ridicate pe care comiterea unei infracțiuni le implică prin raportare la „beneficiile” pe care infractorul le are din comiterea faptei;

- pedepsele sunt principale, complementare sau accesorii; pedepsele principale sau complementare se aplică atât unei persoane fizice, cât și unei persoane juridice, în vreme ce pedepsele accesorii se aplică numai persoanelor fizice¹;

- măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal care se aplică, de regulă, împreună cu o pedeapsă principală (de pildă, confiscarea bunurilor folosite pentru comiterea infracțiunii de furt); este însă posibilă numai aplicarea acestei sancțiuni de drept penal, chiar dacă pentru fapta comisă nu este aplicată nicio pedeapsă (de pildă, confiscarea bunurilor cu care un iresponsabil a comis o faptă de distrugere, care însă este neimputabilă);

- regimul juridic al pedepselor aplicabile persoanelor fizice diferă, în parte, de cel aplicabil persoanelor juridice.

Secțiunea 1. Pedepsele principale

- *pedeapsa principală* este pedeapsa prevăzută de lege, cu titlu principal, ce poate fi aplicată singură, independent de aplicarea altor pedepse;

- pe de o parte, Codul penal definește fiecare pedeapsă principală, iar, pe de altă parte, elimină prevederile ce constituie obiectul Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal referitoare la regimul general al executării pedepselor, regimul de detenție, ori cele privind regimul de muncă²;

- *pedepsele principale aplicabile persoanei fizice* sunt: detențiunea pe viață, închiisoarea de la 15 zile la 30 de ani și amenda (art. 53 C.pen.);

- *pedeapsa principală aplicabilă persoanei juridice* este amenda penală [art. 136 alin. (2) C.pen.].

Europene în domeniul sancțiunilor și măsurilor comunitare sau cu Recomandarea Consiliului Europei Rec. (2010) privind Regulile Europene în domeniul probațiunii)].

¹ Pentru analiza sistemului sancționator român, a se vedea C. Mihey, Penal Sanctions in Romania, in A. Sozuer (ed.), 2nd Criminal Law Reforms Congress, Istanbul, 2015.

² În Codul penal din 1969 era definită numai pedeapsa amenzii, iar dispozițiile din Cod referitoare la regimul de executare a pedepselor se regăseau și în Legea nr. 276/2006.

§1. Detențiunea pe viață

- detențiunea pe viață constă în privarea de libertate pe durată nedeterminată¹ și se execută potrivit legii privind executarea pedepselor (art. 56 C.pen.);

- detențiunea pe viață poate fi aplicată numai infractorilor persoane fizice majore care nu au împlinit vârsta de 60 de ani; în plus, trebuie avut în vedere că detențiunea pe viață *nu se aplică* infractorului minor, care va fi sancționat numai cu măsuri educative, privative sau neprivative de libertate;

- este reglementată ca pedeapsă principală pentru infracțiunile de o gravitate extrem de ridicată;

- poate fi prevăzută de lege ca *pedeapsă unică* [de exemplu, în cazul infracțiunii de genocid, prevăzută de art. 438 alin. (2) C.pen.] sau *alternativ cu pedeapsa închisorii* (de pildă, în cazul omorului calificat, prevăzut de art. 189 C.pen.); în acest ultim caz, instanța de judecată în procesul de individualizare judiciară a pedepsei, poate să stabilească, în funcție de criteriile prevăzute de art. 74 C.pen., fie pedeapsa închisorii, fie pedeapsa detențiunii pe viață;

- atunci când detențiunea pe viață este prevăzută de lege ca pedeapsă unică, *reținerea unei circumstanțe atenuante generale* obligă instanța să aplice o pedeapsă cu închisoarea de la 10 la 20 de ani; aceleași limite de pedeapsă vor fi avute în vedere și în cazul în care fapta rămâne în forma tentativei, iar legea prevede pedeapsa ca pedeapsă unică detențiunea pe viață, respectiv instanța se orientează către detențiunea pe viață dintre pedepsele alternative;

Curtea constată că alegerea pedepsei principale a detențiunii pe viață pentru săvârșirea infracțiunii de omor calificat în circumstanța agravantă a comiterii acestuia după ce, anterior, inculpata a mai săvârșit o infracțiune de omor rămasă în formă tentată, răspunde unei complete evaluări a criteriilor de individualizare statuate de art. 74 C.pen. referitoare la gravitatea deosebită a faptei și la pericolozitatea socială a inculpatei. ***Cu privire la gravitatea faptei***, probele administrate au relevat că, în ziua de 12.12.2017, în jurul orei 15:35, în timp ce se afla pe peronul stației de metrou Costin Georgian a împins-o pe C.A.A., în mod repetat și cu putere, în afara liniei de siguranță a peronului, chiar înainte de intrarea trenului în stație și numai aptitudinile fizice deosebite ale potențialei victime au împiedicat un rezultat letal. În același mod, în aceeași zi, în jurul orei 19:54, în timp ce se afla pe peronul stației de metrou Dristor 1, a împins-o pe C.A.I. spre liniile de metrou, iar după ce victima a căzut pe șine, în timp ce aceasta încerca să se agațe de marginea peronului, a lovit-o în zona capului cu piciorul, astfel că aceasta a fost lovită de trenul care ce intra în stație, cauzându-i astfel decesul victimei. ***Cu privire la pericolozitatea socială a inculpatei***, Curtea constată că, prin modalitatea concretă de comitere a faptelor, a dovedit coerență și premeditare, comportamentul postfaptic relevând capacitate de apărare și de a-și susține interesele, așa cum relevă concluziile obiectiv medico-legale ale expertizei psihiatrice avizată. Inculpata și-a ales victimele, și a folosit elementul surpriză,

¹ În cazurile prevăzute de lege este totuși posibilă înlocuirea detențiunii pe viață cu închisoarea (art. 58 C.pen.) sau liberarea condiționată (art. 59 C.pen.).

acționând pe peronul de metrou, la o oră de vârf și în stații intens circulate și aglomerate, rezultatul acțiunilor sale având un impact social pronunțat, producând panică și oroare în rândul călătorilor celui mai folosit mijloc de transport în comun. Concluziile raportului de expertiză medico-legală psihiatrică au relevat că inculpata prezintă, în esență, „tulburare mixtă de personalitate cu manifestări antisociale și heteroagresivitate”, personalitate structurată dizarmonic, cu accentuate tendințe instabil-impulsive și antisociale și a avut păstrată capacitatea psihică de apreciere critică asupra conținutului și mai ales asupra consecințelor social negative ale faptelor pentru care este cercetată și față de care discernământul a fost păstrat. În raport cu pericolul social deosebit de accentuat al infracțiunilor comise și luând în considerare incapacitatea atitudinală a inculpatei de a se adapta la regulile impuse de ordinea socială dată, Curtea apreciază că pedeapsa detențiunii pe viață răspunde, în mod riguros, criteriului de proporționalitate cu vinovăția inculpatei astfel că nu se justifică alegerea pedepsei alternative, cu închisoarea pe o durată determinată. Pedeapsa detențiunii pe viață este o pedeapsă cu privare de libertate pe durată nedeterminată ce are ca efect eliminarea din viața socială a infractorului pentru cel puțin 20 de ani, ca măsură de apărare a societății de un potențial factor criminogen. Ea are un puternic caracter intimidant și de exemplaritate în sensul prevenirii generale a infracțiunilor deosebit de periculoase. Prin urmare, Curtea consideră că, în speță, pedeapsa detențiunii pe viață este singura în măsură să realizeze efectiv și eficient rolul și funcțiile pedepsei, astfel că, apelul declarat de inculpată cu privire la acest aspect este vădit nefondat (C.A. București, secția I penală, decizia nr. 312/12.03.2019, www.sintact.ro).

- Codul penal a prevăzut explicit și două cazuri în care, față de gravitatea faptelor comise, **se poate ajunge (măsură facultativă) la înlocuirea pedepsei închisorii cu pedeapsa detențiunii pe viață:**

a) în cazul concursului de infracțiuni art. 39 alin. (2) C.pen. prevede: „Atunci când s-au stabilit mai multe pedepse cu închisoarea, dacă prin adăugare la pedeapsa cea mai mare a sporului de o treime din totalul celorlalte pedepse cu închisoarea stabilite s-ar depăși cu 10 ani sau mai mult maximul general al pedepsei închisorii, iar pentru cel puțin una dintre infracțiunile concurente pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare, se poate aplica pedeapsa detențiunii pe viață”¹;

b) în cazul recidivei postcondamnatorii art. 43 alin. (3) C.pen. stipulează: „Dacă prin însumarea pedepselor (...) s-ar depăși cu mai mult de 10 ani maximul general al pedepsei închisorii, iar pentru cel puțin una dintre infracțiunile săvârșite pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare, în locul pedepselor cu închisoarea se poate aplica pedeapsa detențiunii pe viață”.

- în cazul recidivei postexecutorii ori al reținerii de circumstanțe agravante, pedeapsa cu închisoarea nu poate fi înlocuită niciodată cu detențiunea pe viață;

- pentru aplicarea pedepsei detențiunii pe viață este necesar ca **inculpatul să nu fi împlinit vârsta de 65 de ani² la data pronunțării hotărârii de condamnare**; nu

¹ Aceste dispoziții de aplică în mod corespunzător și în cazul pluralității intermediare.

² Spre deosebire de Codul penal din 1969, care prevedea că pedeapsa detențiunii pe viață nu poate fi aplicată persoanelor care au împlinit vârsta de 60 de ani, Codul penal actual a ridicat limita de vârstă până la care această pedeapsă poate fi aplicată până la 60 de ani.